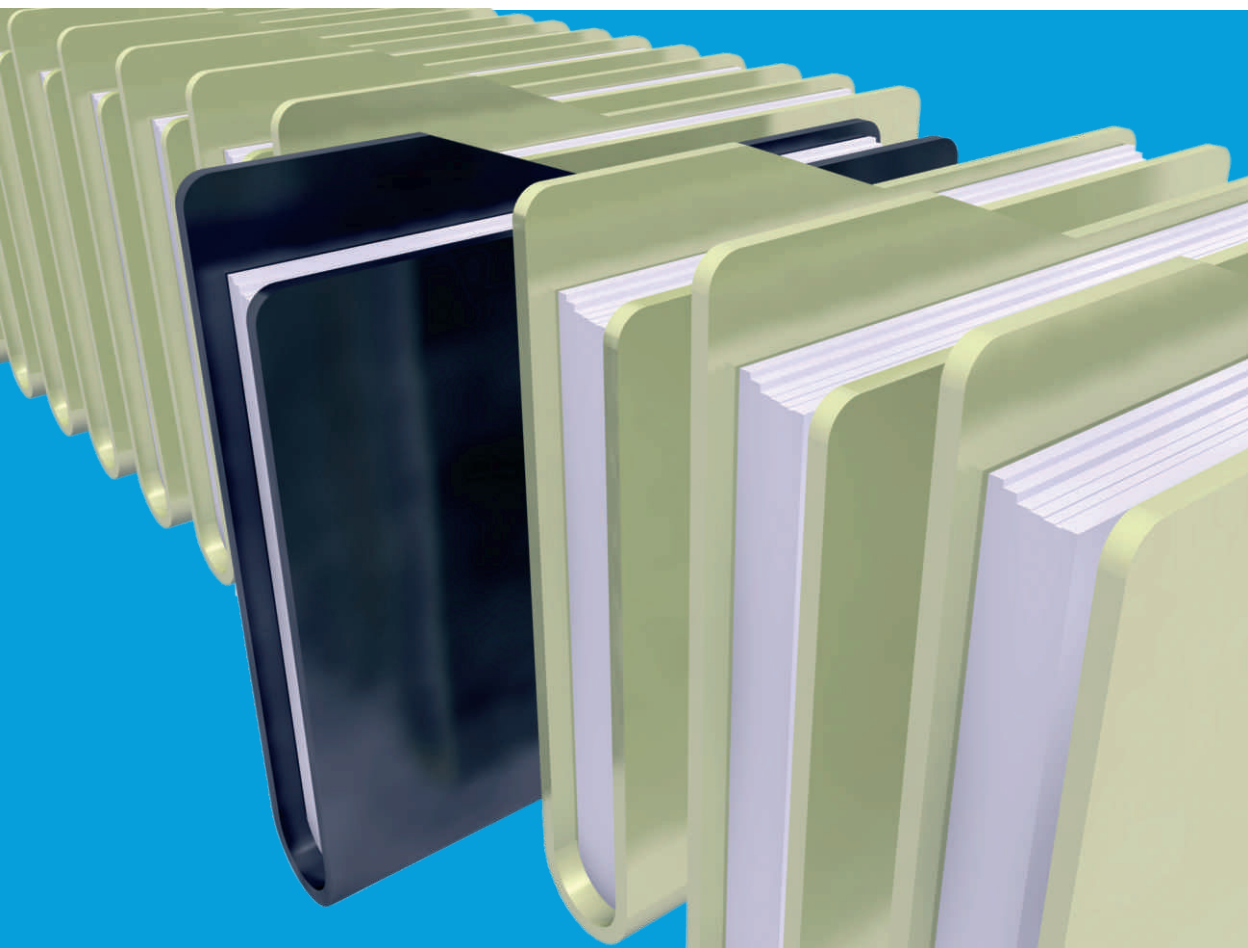

Savremene tendencije krivičnog procesnog prava u Srbiji i regionalna krivičnoprocesna zakonodavstva (normativni i praktični aspekti)

urednici: Ana Petrović i Ivan Jovanović

Savremene tendencije

krivičnog procesnog prava u Srbiji

i regionalna krivičnoprocesna zakonodavstva

(normativni i praktični aspekti)

Urednici:
Ana Petrović i Ivan Jovanović
(pravni savetnici u Misiji OEBS u Srbiji)

Savremene tendencije krivičnog procesnog prava u Srbiji i regionalna krivičnoprocesna zakonodavstva
- normativni i praktični aspekti -

Urednici:

mr Ana Petrović, pravni savetnik, Misija OEBS u Srbiji
mr Ivan Jovanović, pravni savetnik, Misija OEBS u Srbiji

Recenzent:

prof. dr Stanko Bejatović

Izdavač:

Misija OEBS u Srbiji

Za izdavača:

Romana Schweiger,
šef Odeljenja za vladavinu prava i ljudska prava, Misija OEBS u Srbiji

Lektura:

Pejo Vukelić

Dizajn i prelom:

Comma | communications design

Štampa:

Original

Tiraž:

300 primeraka

ISBN 978-86-85207-78-7

Organizacija za evropsku
bezbednost i saradnju
Misija u Srbiji

Stavovi i mišljenja izneta u knjizi pripadaju autorima i ne predstavljaju stavove Misije OEBS u Srbiji.

Recenzija	5
Koncepcija istrage u krivičnom postupku u svijetlu novog krivičnoprocesnog zakonodavstva, <i>prof. dr Drago Radulović</i>	11
Tužiteljska istraga - iskustva Bosne i Hercegovine, <i>mr Božidarka Dodik</i>	23
Načelo svrsishodnosti (oportuniteta) – zakonska rješenja i primjena, <i>Dragan Novosel</i>	43
Položaj javnog tužioca prema novom ZKP Republike Srbije, <i>dr Goran Ilić</i>	63
Razlozi za određivanje pritvora prema novom Zakoniku o krivičnom postupku Republike Srbije, <i>mr Aleksandar Trešnjev</i>	69
Mere za obezbeđenje prisustva okrivljenog i za nesmetano vođenje postupka - novi ZKP Srbije i regionalna komparativna analiza, <i>mr Ana Petrović i mr Ivan Jovanović</i>	82
Sporazum o priznanju krivice: novi ZKP Srbije i regionalna komparativna analiza, <i>prof.dr Stanko Bejatović</i>	102
Sporazum o priznanju krivice u praksi pravosudnih organa Crne Gore, <i>Svetlana Vujanović</i>	120
Uloga suda u utvrđivanju činjenica na glavnom pretresu - regionalna komparativna analiza, <i>akademik prof. dr Miodrag Simović</i>	137
Načelo materijalne istine u krivičnom postupku, <i>prof. dr Hajrija Sijerčić-Čolić</i>	169

Napuštanje inkvizitorskog modela krivičnog postupka kao nužan korak u stvaranju nepristrasnog krivičnog suda u Srbiji, <i>dr Miodrag Majić</i>	192
Uloga suda u utvrđivanju činjeničnog stanja i novi Zakonik o krivičnom postupku Republike Srbije, <i>Siniša Važić</i>	204
„Jednakost oružja“ i njegova afirmacija u okviru prava na obranu (regionalni komparativni osvrt), <i>doc. dr. Tadija Bubalo</i>	215
Jednakost strana u postupku i pozicija odbrane u krivičnom postupku BiH (praktično iskustvo), <i>Senka Nožica</i>	236
Sistem pravnih lekova u novom Zakoniku o krivičnom postupku, <i>prof. dr Goran P. Ilić</i>	252
Pravni lijekovi iz ZKP BiH iz 2003. godine u praksi sudova u Bosni i Hercegovini (poređenje sa sistemom pravnih lijekova prije 2003. godine), <i>dr Veljko Ikanović</i>	262

Knjiga grupe autora pod nazivom "Savremene tendencije krivičnog procesnog prava u Srbiji i regionalna krivičnoprocesna zakonodavstva (normativni i praktični aspekti)", koju je priredila Misija OEBS u Srbiji, za svoj predmet obrade ima jednu izuzetno značajnu i nadasve aktuelnu problematiku sadašnjeg stanja krivičnog procesnog zakonodavstva ne samo posmatranih zemalja regiona (Srbije, BiH, Hrvatske i Crne Gore) već, slobodno se može reći, i neuporedivo šire. Ovo iz razloga što je jedna od zajedničkih karakteristika krivičnog procesnog zakonodavstva svih ovih zemalja u prvoj deceniji veka, čiji smo sudionici, i izuzetno intenzivan rad na njihovoj reformi. Kao rezultat takvog njihovog obeležja sve ove države ne samo da su dobile nove zakonike o krivičnom postupku već su pojedine od njih (slučaj pre svega sa Srbijom i BiH) u istim, u ovom intervalu, vršile godišnje (a nekada i češće) izmene i dopune, što samo po sebi dovoljno govori ne samo o aktuelnosti problematike već i nastojanjima da se, bez prethodno sprovedene potrebne naučno-stručne analize, nađu rešenja kojima će biti realizovani ciljevi reforme. Drugim rečima, usvajanju zakonskih tekstova ovih država, kao i njihovim kasnijim izmenama i dopunama prethodio je, u ne malom broju slučajeva, čini se, kada je u pitanja ova grana zakonodavstva, neuobičajeno kratak period normiranja rešenja kojima se prema stavu zakonodavaca svake od ovih država treba da ostvare ciljeve reforme, a među njima, bez obzira o kojem zakonskom tekstu je reč, dva su ključna. To su njihovo usaglašavanje sa savremenim tendencijama u nauci krivičnog procesnog prava i stvaranje normativne osnove za efikasniji krivični postupak, uz istovremeno vođenje računa da to ne ide na uštrb međunarodnim aktima i relevantnim nacionalnim zakonodavstvom zagarantovanih sloboda i prava subjekta krivičnog postupka (pre svega okrivljenog i oštećenog lica, ali i ne samo njih).

Naime, polazeći od činjenice neefikasnosti krivičnog postupka ovih država, a što je uostalom slučaj i sa ne malim brojem drugih država, kao i nesporne činjenice da je, i pored toga što su

česti uzroci nedovoljne efikasnosti krivičnog postupka van krivičnog procesnog zakonodavstva, i normativna osnova je jedan od veoma važnih faktora efikasnosti krivičnog postupka. U procesu reforme ovih zakonskih tekstova, a u skladu sa tendencijama i stavovima u savremenoj nauci krivičnog procesnog prava, traže se rešenja kojima se stvara normativna osnova za povećanje efikasnosti krivičnog postupka shvaćene u njenoj kvalitativnoj i kvantitativnoj komponenti. Bez primese bilo kakve dileme, slobodno se može konstatovati da je ovo i opšte obeležje procesa reforme svih ovih zakonskih tekstova. S obzirom na to, u ovom kontekstu i na ovome mestu nije suvišno podsetiti se i na Beccaria koji je ukazivao na nužnost brzog suđenja, jer prema njemu, i ne samo njemu, samo hitna kazna koja stigne počinoca pravedna je i korisna, dok je još u Starom zavetu Biblije zapisano: „Kada nema brze osude za zlo delo ljudsko srce sklono je činiti zlo.“ Imajući u vidu sve ovo, kao i činjenicu da jedna krivičnoprocesna mera, bez obzira o kojoj je reč, ne čini dovoljnu osnovu za željeni stepen normativne efikasnosti krivičnog postupka, u procesu reforme ovih krivičnoprocesnih zakonodavstava, kao uostalom i u savremenom uporednom krivičnom procesnom zakonodavstvu uopšte, traže se višestruke mogućnosti za povećanje efikasnosti krivičnog postupka, posmatrano sa normativnog aspekta. Sve se one, i pored postojanja određenih razlika koje su međusobno manje ili veće, a ponekad i suštinske, ipak svode na određene institute opšteg karaktera, institute koji kao takvi predstavljaju suštinu reforme i posmatranih krivičnoprocesnih zakonodavstava. Slučaj npr. sa: sporazumom o priznanju krivice; načelom oportuniteta krivičnog gonjenja; promenom koncepta istrage; izostavljanjem pojedinih procesnih faza i stadijuma opšteg krivičnog postupka, što zavisi od konkretne forme pojednostavljenja; skraćivanjem procesnih rokova i deformalizacijom postupka (izostavljanje određenih formalnosti i garancija); ustanovljavanjem posebnih krivičnih postupaka i posebnih organa za pojedine vrste kriminaliteta; predviđanjem novih procesnih metoda i sredstava u postupku rasvetljavanja pojedinih krivičnih dela; efikasnijim sistemom pravnih lekova; predviđanjem pritvora samo kao izuzetne mere; obezbeđenje prisustva okrivljenog u krivičnom postupku; imunitetom svedoka i sl. Dalje, kao takve većinu ovih novina karakteriše zasnovanost na elementima vezanim za krivičnu stvar, stanje dokaznog materijala i ponašanje – držanje procesnih subjekata i manji stepen složenosti procesne strukture u odnosu na opštu formu postupanja u krivičnim stvarima.

Normativna razrada ovih načelno opravdanih novina nije nimalo laka i u procesu njihove normativne razrade nužno je voditi računa pre svega o jednoj stvari. To je da se u cilju postizanja željenog stepena efikasnosti ne negiraju osnovna načela krivične procedure, a time i ratio legis njenog što preciznijeg normiranja. Ovo se posebno odnosi na nova zakonska rešenja, posebno ona radikalna koja iziskuju produbljivanja teorijska objašnjenja i stručne interpretacije. Ako se ovom doda i takođe nesporna činjenica da sama norma nije dovoljna već da je nužna i njena adekvatna primena a njen je preduslov dobro osmišljena i realizovana priprema, tj. činjenica nužnosti sklada kaznene politike zakonodavca i politike subjekata koji primenjuju odgovarajuće norme krivičnog zakonodavstva (njene praktične primene) onda ovakva jedna konstatacija još više dobija na svojoj aktuelnosti. Samo u slučaju međusobnog sklada ova dva aspekta kaznene politike može se govoriti o njoj kao instrumentu uspešnosti borbe protiv kriminaliteta uopšte. S obzirom na sve ovo, publikovanje knjige, u kojoj se na jednom mestu, a što je slučaj sa rukopisom koji je pred nama, na jedan kritički, naučno i stručno argumentovan način obrađuje predmetna problematika, više nego opravdano.

Sadržinski posmatrano, četiri grupe pitanja predstavljaju težište analize ove knjige. Prvo, tu su sporazum o priznavanju krivičnog dela kao krucijalni predstavnik pojednostavljenih formi

postupanja u krivičnim stvarima, kao i njeni drugi oblici. Zatim, koncept istrage čija promena (prelazak sa sudskog na tužilački-tužilačko policijski) predstavlja najdiskutabilniji set pitanja svih ovih reformi, i to kako sa aspekta kriminalno-političkih razloga opravdanosti ovakve jedne promene tako i načina normativne razrade tog njenog novog koncepta. Potom tu su i pitanja vezana za utvrđivanje činjeničnog stanja u krivičnom postupku s posebnim osvrtom na ulogu suda u tom procesu i mesto i ulogu načela istine u istom. Na kraju, četvrta grupa pitanja tiče se mera obezbeđenja prisustva okrivljenog i nesmetanog vođenja krivičnog postupka s posebnim osvrtom na pritvor kao, po pravilu, samo izuzetnu meru ovog karaktera.

Pitanja koja čine predmet razmatranja knjige obrađena su sa više aspekata. Među njima se posebno ističu: normativni, u okviru kojeg je svako od navedenih pitanja analizirano sa aspekta pozitivnih krivičnopravnih normi posmatranih zemalja regiona (Srbije, Crne Gore, BiH i Hrvatske), odgovarajućih međunarodnih pravnih standarda i relevantnog komparativnog krivičnog procesnog zakonodavstva i stepena njihove međusobne usaglašenosti. Potom, tu je aspekt praktične primene analizirane problematike u okviru kojeg je ukazano i na načine praktične primene odredaba ovih zakonskih tekstova. Na kraju, kao poseban aspekt javlja se element njihove teoretske komponente u krivičnopravnoj, i ne samo krivičnopravnoj teoriji. Tu su analizirana razna teoretska shvatanja u vezi sa predmetnom problematikom. S obzirom na ovakav način obrade pitanja, može se zaključiti da je ova knjiga značajna za sagledavanje stepena implementacije savremenih tendencija nauke krivičnog procesnog prava u novodonesenim krivičnoprocesnim zakonodavstvima posmatranih zemalja kao i za sagledavanje puteva i načina njihove još potpunije primene ovde. Uz ovo, ukazano je i na načine adekvatne primene tako normiranih rešenja, što knjizi daje dodatni značaj. Ovo iz razloga što samo adekvatno primenjena norma postiže svoje puno kriminalno-političko opravdanje. Ako se ovome doda i takođe nesporna činjenica da je u knjizi kritički, naučno i stručno argumentovano obrađena predmetna problematika sa svih ovih aspekata onda iznesena konstatacija još više dobija na svom značaju. S obzirom na sve ovo, može se konstatovati da je knjiga i u funkciji ostvarivanja i ovog cilja reformi krivično procesnih zakonodavstva posmatranih zemalja koja traje od samog početka veka čiji smo savremenici. Analitičko i sveobuhvatno tumačenje novih procesnih pravila o kojima se raspravlja čini sadržaj i smisao analiziranih instituta razumljivim, a kritički ton argumentacije u određenim slučajevima osvetljava nepreciznost i višeznačnost zakonskih normi, njihovu unutrašnju i spoljašnju protivrečnost, što u krajnjem treba da bude i signal zakonodavcima za potrebu, u najmanju ruku, još jednog preispitivanja tih normi. Suštinska objašnjenja novih procesnih ustanova ili pravila, kriminalno-političkih ili procesnopravnih razloga zbog kojih su ustanovljena i svrhe kojoj treba da služe mogu biti siguran oslonac kako ih pravilno tumačiti i primenjivati u pravosudnoj praksi. Iako predmet rasprave nije nacrt ili predlog zakonskog teksta već tekstovi koji su već stupili na pravnu snagu i primenjuje se (u celosti ili delimično, a, što je slučaj, pre svega, sa novim ZKP RS, uskoro je predviđen i početak njegove primene za sve inkriminacije), u knjizi se analiziraju moguća zakonska rešenja i daju i predlozi de lege ferenda u cilju poboljšanja zakonskog teksta i njegove koherentnosti, što nadležnim organima može da bude signal i za određene reakcije. Teorijska objašnjenja uređenja novog krivičnog postupka, tumačenje novih procesnih principa i ustanova, ili već postojećih u novom procesnom ambijentu i ruhu, kao i novog procesnog položaja, pre svega javnog tužioca, knjigu čiji je tekst pred vama čini aktuelnom literaturom za daljnja doktrinarna proučavanja i pravilnu primenu zakonskih propisa u pravosudnoj praksi. Osmišljeni i decidirani predlozi *de lege ferenda* mogu biti od velike pomoći zakonodavcima prilikom dogradnje krivičnog postupka uspostavljanja narušenog ekvilibrijuma između njegove efikasnosti i pravičnog postupka koji pruža optimalne garancije zaštite ljudskih prava.

Mišljenje:

Knjiga grupe autora pod nazivom “Savremene tendencije krivičnog procesnog prava u Srbiji i regionalna krivičnoprocesna zakonodavstva (normativni i praktični aspekti)” za svoj predmet obrade ima jednu izuzetno značajnu i vrlo aktuelnu problematiku sadašnjeg stanja krivičnog procesnog zakonodavstva posmatranih zemalja okruženja (Srbije, BiH, Hrvatske i Crne Gore), pa i znatno šire. S obzirom na način obrade pitanja, kao i aspekte sa kojih su obrađena analizirana pitanja, može se zaključiti da je ova knjiga značajna kako za sagledavanje stepena implementacije savremenih tendencija nauke krivičnog procesnog prava u krivičnoprocesnim zakonodavstvima posmatranih zemalja kao jednom od ciljeva njihove reforme tako i za sagledavanje puteva i načina njihove još potpunije primene. Ovde je ukazano i na načine adekvatne primene normiranih rešenja, što joj daje dodatni značaj. Ovo iz razloga što samo adekvatno primenjena norma postiže svoje puno kriminalno-političko opravdanje. U protivnom reč je samo o dekoru bez upotrebne vrednosti. Teorijske eksplikacije analiziranih pitanja i produbljena, naučno zasnovana promišljanja koja karakterišu ne mali broj analiziranih rešenja posmatranih zakonskih tekstova mogu poslužiti kao validna naučna građa za daljnje doktrinarno izučavanje i sučeljavanje argumenata o prirodi, strukturalnim elementima i principima uređenja novelirane krivične procedure analiziranih zemalja.

Stručna zasnovanost sistematike, validna teorijska gledišta, svestranost razmatranja, kritička analiza normativnih rešenja i pravosudne prakse obezbeđuju naučni i stručni nivo koji rad čini i aktuelnim i originalnim. Teorijske eksplikacije i proširena izlaganja pojedinih od razmatranih pitanja su od koristi ne samo za krivično procesno pravo analiziranih zemalja već i uopšte. Tumačenja novih procesnih pravila o kojima se raspravlja su analitička i sveobuhvatna usled čega sadržaj i smisao analiziranih instituta postaje razumljiv, a kritički ton argumentacije određenog broja rešenja ukazuje na neophodnost njihovog daljnjeg proučavanja i to ne samo u teoriji već i u njihovoj normativnoj razradi koja je zasigurno u toku i pored toga što su sve od analiziranih zemalja donele i nove ZKP. Suštinska objašnjenja novih procesnih ustanova ili pravila kriminalno-političkih ili procesno pravnih razloga zbog kojih su ustanovljena i svrhe kojoj treba da služe mogu biti siguran oslonac kako ih pravilno tumačiti i primenjivati u pravosudnoj praksi. Iako predmet rasprave nisu nacrti ni predlozi zakonskih tekstova već zakonski tekstovi koji su već stupili na pravnu snagu i koji se potpuno ili delimično već primenjuju (što zavisi od zemlje do zemlje) u knjizi se analiziraju moguća zakonska rešenja i daju predlozi *de lege ferenda* u cilju poboljšanja zakonskog teksta i njegove koherentnosti. Teorijska objašnjenja uređenja novih rešenja krivičnog postupka analiziranih zemalja čine knjižgu aktuelnom literaturom kako za daljnja doktrinarna proučavanja tako i za pravilnu primenu zakonskih propisa u pravosudnoj praksi. Predlozi *de lege ferenda* su osmišljeni i decidirani mogu biti od velike pomoći zakonopiscima u budućim intervencijama po ovim pitanjima i kompas za način uspostavljanja nužnog ekvilibrija između željene efikasnosti krivičnog postupka i postupka koji pruža optimalne garancije zaštite ljudskog prava. Iz ovih razloga, sa zadovoljstvom preporučujem Misiji OEBS u Srbiji da u svojstvu izdavača objavi knjigu grupe autora pod nazivom “Savremene tendencije krivičnog procesnog prava u Srbiji i regionalna krivičnoprocesna zakonodavstva (normativni i praktični aspekti)”. Njenim objavljivanjem knjiga će postati aktuelna literatura svima kojima je namenjena (naučnoj i stručnoj javnosti, zakonopiscima i zakonodavcima), a Misiji OEBS u Srbiji kao

izdavaču, neizbrisivo svedočanstvo da je i na ovaj način dala svoj doprinos, ne samo kvalitetu reforme krivičnog procesnih zakonodavstva zemalja regiona, već i uspostavljanju još čvršćih i svestranijih kolegijalnih veza naučnih radnika i praktičara iz krivičnog pravne oblasti ovih prostora.

U Beogradu,

20. avgusta 2012. god.

RECENZENT

Prof.dr Stanko Bejatović
